

Opće završno izvješće za projekt MusInst19

Rad na projektu „Institucionalizacija moderne građanske glazbene kulture u 19. stoljeću na području civilne Hrvatske i Vojne krajine“ (MusInst19), što ga je financirala Hrvatska zaklada za znanost, obavljao se kroz 53 mjeseca od 22. studenog 2021. do 21. travnja 2026. godine u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti kao matičnoj ustanovi. Istraživačku skupinu činili su akademik Stanislav Tuksar kao voditelj projekta i suradnici dr. sc. Vjera Katalinić, dr. sc. Lucija Konfic, dr. sc. Petra Babić i dr. sc. Marija Benić Zovko, sve iz Odsjeka za povijest hrvatske glazbe HAZU u Zagrebu. Suradnice P. Babić i M. Benić Zovko izradile su i obranile svoje doktorate znanosti u okvirima projekta. Rad se odvijao u tri etape (12 + 18 + 18 mjeseci + dodatnih 5 mjeseci produžetka), a njegov se početak zbog izbijanja krize pandemije korona virusa 2019. godine, potresa 2020. godine u Zagrebu i Petrinji i obnove zgrada važnih institucija u Zagrebu te posljedične nedostupnosti izvora za istraživanje, koja djelomično traje do pisanja ovog izvješća, pomaknuo od početka na kraj 2021. godine i produžio u 2026. godinu. Svaki je istraživač bio zadužen za svoju dionicu istraživanja i diseminaciju postignutih rezultata, a jedan se dio rada odnosio na zajedničke aktivnosti poput organizacije dvaju znanstvenih skupova, sudjelovanju u devetnaest radnih sastanaka, izrade baze podataka (o osobama, organizacijama, djelima, pojmovima, izvorima, zapisima) i skenova, ustanovljenja internog bibliografskog repertoara, te formiranja i nadopunjavanja SharePointa i web stranice projekta. Obavljeno je i nekoliko stručnih usavršavanja na sveučilišnim i istraživačkim ustanovama u Beču i Budimpešti.

U prvoj fazi rada organizirana je 7. listopada 2022. godine radionica „Temeljne odrednice glazbene institucionalizacije u civilnoj i vojnoj sferi u 19. stoljeću“ na kojoj je sudjelovalo pet domaćih i pet pozvanih sudionika iz inozemstva (iz Italije, Mađarske, Češke, Slovenije i BiH). U trećoj fazi rada organiziran je od 14. do 17. svibnja 2025. veći završni međunarodni skup „From Private to Public: The Institutionalization of Bourgeois Music Culture in the Long 19th Century“ na kojem je sudjelovalo ukupno 47 predavača uz 3 pozvana iz 23 zemlje (Australija, Austrija, Belgija, BiH, Češka, Francuska, Grčka, Hrvatska, Irska, Italija, Izrael, Mađarska, Njemačka, Poljska, Rumunjska, SAD, Slovačka, Slovenija, Srbija, Španjolska, Švicarska, Ukrajina i UK), pri čemu je predstavljen niz inozemnih sadržaja komplementarnih istraživanjima na ovom projektu.

Osnovna je zamisao i provedba pojedinačnih istraživanja na projektu MusInst19 bila pokazati i dokazati da je visoka glazbeno-umjetnička kultura na teritorijima Civilne Hrvatske (tj. kraljevinâ Hrvatske i Slavonije) i Vojne krajine tijekom dugog 19. stoljeća doživjela bogat razvitak i burnu transformaciju od organizacijskih oblika unutar tzv. starog (feudalnog) režima, oslonjenih isključivo na **privatnu** inicijativu najviših slojeva društva, do u velikoj mjeri demokratiziranog ustroja glazbenog života temeljenog na razvijenoj institucionalizaciji raznih oblika društvenog organiziranja glazbenog okupljanja, prije svega na područjima **javnog** izvođenja glazbenih djela i sustavnog glazbenog obrazovanja. Posebni novum bilo je u tome dosad nepoduzeto sustavno istraživanje glazbene kulture na području Vojne krajine (koja je obuhvaćala oko 50% teritorija kontinentalne Hrvatske), a koja

je krajem 19. stoljeća ukinuta i uklopljena u politički, društveni i kulturni život Civilne Hrvatske. Pri istraživanju dokumentacije uzeti su u obzir specifični kontekst općeg i kulturnog društvenog stanja, ključni procesi kao što je nacionalna homogenizacija, razvitak gradova, industrijalizacija i akumulacija kapitala te opći razvitak novog građanskog društva. Ostvarenje glavnog cilja projekta poduzeto je nizom terenskih istraživanja relevantne dokumentacije koja je tvrdno potvrdila početnu tezu, a drugi je važan aspekt rada na ovom projektu bila diseminacija postignutih rezultata priopćenjima na znanstvenim i stručnim skupovima te objavljivanje znanstvenih i stručnih radova u časopisima i zbornicima, oboje kao znanstvena provjera i prva valorizacija projektnih postignuća.

Terenska istraživanja obuhvaćala su rad na arhivskoj dokumentaciji vrlo različitog profila i sadržaja. To su bili spisi u državnim i drugim arhivima o utemeljenju i statutima, odnosno pravilima glazbenih udruga tipa *Musikverein* i drugih tipova glazbenih društava, te o djelovanju glazbenih škola, popisi vojnih dokumenata, glazbeno-kazališni arhivi, libreta opera, muzejske zbirke artefakata i glazbala, novinski i časopisni napisi u javnim glasilima, fondovi privatnih zbirki raznih glazbenih i s glazbom povezanih dokumenata, zbirka muzikalija Udina-Algarotti, te korespondencija Franje Ksavera Kuhača. Istraživanja su obavljena u **Zagrebu** (Hrvatski državni arhiv; Hrvatski glazbeni zavod; Knjižnica HAZU; Nacionalna i sveučilišna knjižnica; Knjižnica Muzičke akademije; Hrvatski školski muzej; Arhiv Nadbiskupskog bogoslovnog sjemeništa; Hrvatsko narodno kazalište; Odsjek za povijest hrvatskog kazališta HAZU; Arhiv DVD Zagreb; Knjižnice grada Zagreba – Gradska knjižnica), **Varaždinu** (Državni arhiv, Gradska knjižnica Metel Ožegović), **Osijeku** (Državni arhiv; Muzej Slavonije), **Karlovcu** (Državni arhiv; Gradska knjižnica Ivan Goran Kovačić), **Križevcima** (Gradski muzej; Gradska knjižnica Franjo Marković), **Bjelovaru** (Državni arhiv), **Slavonskom Brodu** (Državni arhiv), **Sisku** (Državni arhiv; Gradski muzej), **Krku** (Biskupski arhiv; Gradska knjižnica; Župna crkva), **Rijeci** (Državni arhiv), **Senju** (Državni arhiv Rijeka – Sabirni arhivski centar), **Trstu** (Archivio di stato di Trieste), **Beču** (Österreichisches Staatsarchiv; ÖS – Kriegsarchiv; Österreichische Nationalbibliothek), **Budimpešti** (Országos Széchényi Könyvtár – Državna knjižnica; Mađarski državni arhiv), **Pragu** (Arhiv nacionalnog muzeja; Češki državni arhiv; Knjižnica državnog konzervatorija; Národní knihovna; Národní muzeum – České muzeum hudby) i **Grazu** (arhiv Musikvereina).

Glavna postignuća i najvažniji konkretni rezultati ovih terenskih i ostalih istraživanja mogu se sažeto ovako formulirati:

- na temelju komparativne analize ustanovljeni su historiografski modeli triju nacionalnih pokreta ne-njemačkih nacija (Hrvati, Mađari, Česi) u Habsburškoj Monarhiji i njihove primjene u libretima šest nacionalnih opera; pronađeni su, transliterirani, prevedeni, analizirani i obrađeni statuti najvažnijih Musikvereina u Vojnoj krajini (Petrinja, Senj); istražena je i sistematizirana dokumentacija o vojnim glazbenicima u svih jedanaest pukovnija hrvatsko-slavonske Vojne krajine te utvrđen način organizacije i djelovanja vojnih orkestara na tom području; uspostavljen je model odnosa politike vojnih vlasti prema glazbenim društvima u Vojnoj krajini kao kombinacija funkcionalnog i odgojnog modela odnosa politike i glazbe (**P. Babić**).
- ustanovljen je model utjecaja općih pedagoško-didaktičkih načela (domaćih i europskih) na glazbeno obrazovanje u Zagrebu u 19. stoljeću u općim i specijaliziranim glazbenim školama; istraženi su tiskani udžbenici, priručnici i pjesmarice u Zagrebu kao

izvori koji osvjetljavaju proces utemeljenja i razvoja moderne hrvatske glazbene pedagogije; ustanovljen je model institucionalizacije glazbene škole HGZ-a i analiziran njezin razvoj u razdoblju od utemeljenja 1829. do 1920. godine; izvršeno je istraživanje utemeljenja i procesa standardizacije hrvatske stručne glazbene terminologije u razdoblju od 1875. do 1920. godine (**M. Benić Zovko**).

- obrađeno je, provjereno, ispravljeno i doručeno oko 3500 kataloških jedinica notne zbirke Udina-Algarotti u međunarodnoj bazi podataka RISM, te načinjeni katalogi rukopisa i tiskovina; u katalogu su navedeni glavni zapisi, model za rukopise, model za tiskovine, katalog svih osoba u zbirci (skladatelji, autori tekstova, osobe kojima su djela posvećena, bivši vlasnici itd.) te katalog svih tekstovnih incipita; dovršena je transliteracija, prijevod i komentari 4. knjige korespondencije Franje Ksavera Kuhača te napisan uvodni tekst; istražena je i obrađena dokumentacija pojedinih vojnih jedinica (Rijeka); sastavljen popis s ukupno 58 lokacija salonskog muziciranja u 19. stoljeću, od toga 50 u Zagrebu (**V. Katalinić**).
- na temelju fondova Ugarskog namjesničkog vijeća, Banskog vijeća, Namjesničkog vijeća i Hrvatsko-slavonskog namjesništva ustanovljeni su modeli odnosa politike i glazbe, odnosno glazbenih institucija, te utvrđeni pokroviteljski, društveni (društveno-nacionalni) i reprezentativni modeli kao prevladavajući za vladavina hrvatskih banova od 1861. do 1903.; ustanovljen je model institucionalizacije orkestra Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu; ustanovljen model institucionalizacije Glazbenog zavoda u Križevcima; ustanovljen model nastanka privatne glazbene škole Vatroslava Kolandera; istražena je recepcija odabranih glazbenih pojava u hrvatskim (karlovački tisak), mađarskim i češkim novinama i javnim glasilima (**L. Konfic**).
- ustanovljen je popis od 271 institucionaliziranog glazbenog društva u Civilnoj Hrvatskoj i Vojnoj krajini; identificirano je i artikulirano šest tipova glazbenih društava (Musikvereini; pjevačka društva; instrumentalni ansambli; mješovita vokalno-instrumentalna društva; glazbene škole; glazbena kazališta); pronađeni su, transliterirani, prevedeni, analizirani i obrađeni statuti najvažnijih Musikvereina u Civilnoj Hrvatskoj (Zagreb, Varaždin, Osijek) (**S. Tuksar**).

Pojedinačni rezultati istraživanja artikulirani su i objavljeni u jednoj knjizi i 49 znanstvenih i stručnih radova u časopisima i zbornicima radova publiciranih u 10 zemalja: Hrvatskoj, Austriji, Belgiji, BiH, Češkoj, Italiji, Njemačkoj, Poljskoj, Slovačkoj i Sloveniji.

Dio već objavljenih radova, uz niz onih koji su prihvaćeni i koji će biti objavljeni tek nakon završetka projekta, bio je predstavljen u obliku pozvanih ili redovnih priopćenja u ukupno 85 izlaganja na 43 znanstvena skupa (16 domaćih i 27 inozemnih) u 15 zemalja: Hrvatskoj, Austriji, BiH, Češkoj, Danskoj, Grčkoj, Finskoj, Italiji, Mađarskoj, Rumunjskoj, Slovačkoj, Sloveniji, Španjolskoj, SAD-u i Ujedinjenom Kraljevstvu. Time je putem usmenih izlaganja (i rasprava koje su redovito uslijedile nakon njih) više od tisuću znanstvenika u publici, mahom iz inozemstva, bilo upoznato s različitim aspektima rada i postignuća na projektu MusInst19.

Posebno se ističe pripremljenost četiriju završenih radova u obliku knjiga (F. Ks. Kuhač – Korespondencija, 4. knj.; N. Udina-Algarotti – Katalog muzikalija; Temelji moderne hrvatske glazbene pedagogije; Prvi statuti glazbenih društava u 19. stoljeću), niz predanih i prihvaćenih znanstvenih članaka za objavljivanje u domaćim i stranim časopisima i zbornicima, te zbornik radova sa zagrebačkog završnog simpozija u pripremi, koji svi imaju

osigurane izdavače i predstavljat će kao objavljene knjige i članci u iduće 1-3 godine dodanu vrijednost kako ovog projekta tako i naknadnog plasmana muzikološke misli u zemlji i inozemstvu.